

## **OIKEUSMINISTERIÖLLE**

Kiitän pyynnöstä lausua lapsenhuoltolain uudistamistyöryhmän ehdotuksesta (47/2017) ja totean kunnioittavasti seuraavaa:

### **1. Yleistä**

Työryhmä on saanut vaativaksi tehtäväkseen päivittää lapsenhuoltolain säännökset vastaamaan niihin vaatimuksiin, joita lapsen perhesuhteiden sääntelylle ja niistä päättämiselle nykyisin asetetaan. Näitä johtuu esimerkiksi kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että ehdotuksessa on monia tervetulleita ja hyvin perusteltuja uudistuksia. Esimerkiksi ehdotettu mahdollisuuden avaaminen tapaamisoikeuden vahvistamiseen lapsen muiden läheisten kanssa on aiheellinen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön valossa. Tasapainottelu eri tavoitteiden välillä vaikuttaa tässä varsin onnistuneelta.

Jäljempänä otetaan tarkasteltavaksi erityisesti lapsen prosessiasemaa koskeva sääntely. Loppuun on koottu joitakin huomioita muutamista muista säännöksistä.

## 2. Lapsen asema prosessissa ja kysymys hänelle määrättävästä riippumattomasta aikuisesta

Lapsenhuoltolain säätämisen jälkeen korostunut lapsen osallisuuden turvaaminen näkyy monissa ehdotetuissa säännöksissä myönteisellä tavalla. On hyvä, että lapsen toivomukset ja mielipide tulevat huomioitavaksi myös riidattomissa asioissa (11 § 1 momentti) ja että nimenomaisesti säädetään keskustelusta lapsen kanssa myös sopimuksen vahvistamista valmisteltaessa (8 § 3 momentti). Huoltajien velvollisuuksia tarkentaa ehdotettu säännös iänmukaisen tiedon antamisesta lapselle (4 § 3 momentti).

*Lapsen prosessuaalista asemaa* olisi toivonut käsiteltävän laajemmin. Mietinnössä todetaan, että on otettu huomioon mm. *Euroopan neuvoston sopimus lapsen oikeuksien käyttämisestä (LOK, SopS 13/2011)*. Vaatimuksia, joita esimerkiksi tästä perheasioiden oikeudenkäyntejä varten laaditusta sopimuksesta on tulkittu johtuvan lapsen edustamiselle menettelyssä, ei kuitenkaan ole otettu tarkemmin esille.

Lapsen asema ja edustaminen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa (jäljempänä *huoltoasiat, huoltoriidat*) oli meillä esillä keskustelussa, jota käytiin, kun LOK saatettiin voimaan. LOK on laadittu muun muassa huoltoasioita silmällä pitäen. *Huoltoasiat jätettiin kuitenkin meillä sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle*. Sopimus ulotettiin adoptioasioihin, isyyden vahvistamiseen ja huostaanottoasioiden tuomioistuinkäsittelyyn.

Esteenä sopimuksen ulottamiselle suomalaisiin huoltoasioihin pidettiin sitä, ettei lapsi ole asianosainen eikä esimerkiksi *erityisedustajan määräämistä* koskeva artikla sovellu (HE 66/2010, s. 3.). LOK 4 artiklassa edellytetään, että lapsi voi pyytää erityisedustajan (*special representative*) määräämistä oikeuskäsittelyyn, kun vanhempien ja lapsen eturistiriidat estävät lapsen edustamisen kansallisen lain valossa. Oikeusviranomaisen tulee tällaisessa tilanteessa voida määrätä erityisedustaja lasta koskevaan oikeudenkäyntiin (LOK 9 artikla). Erityisedustajan tehtävänä on mm. antaa lapselle tietoa ja esittää lapsen näkökantoja viranomaiselle (LOK 10 artikla).

Huoltoasioiden ottamista Suomessa sopimuksen soveltamisalan piiriin esitettiin monissa valmistelussa annetuissa lausunnoissa (OMLS 2009:23). Perustuslakivaliokunta totesi, että

olisi selvitettävä lasten menettelyllisten oikeuksien kehittämistä ja sitä, voitaisiinko yleissopimus myöhemmin ulottaa myös näihin asioihin (PeVL 29/2010 vp). Lakivaliokunta katsoi, ettei muutosten tarvetta ollut tuossa yhteydessä mahdollista selvittää, vaan että tämä edellyttäisi erillistä valmistelua (LaVM 14/2010 vp).

Mahdollisuus lapsen erilliseen edustukseen vanhempien ja lasten eturistiriitojen vuoksi on sittemmin otettu kansainvälisesti esille *YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenteissa* lapsen oikeuksien sopimuksen 3(1) artiklasta (CRC/C/GC/14, 2013, kohdat 90 ja 96) sekä *Euroopan neuvoston ministerikomitean suuntaviivoissa lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä* (2010). Käytännön ohjeiksi tarkoitettuja suuntaviivoja laadittaessa on pidetty silmällä muun muassa vanhempien kiistaa lapsen huoltajuudesta. Niissä todetaan muun muassa, että lapsen näkemyksiä ja etua edustamaan olisi nimitettävä edustamaan joko edunvalvoja tai muu riippumaton edustaja, jos vanhempien ja lapsen välillä on eturistiriita (kohta 42).

*Euroopan ihmisoikeustuomioistuin* on ottanut esille kansainväliset standardit arvioidessaan lasten edustusta huoltoa koskevassa asiassa. Ratkaisussa *N. Ts. ja muut v. Georgia* (2.2.2016, App. no. 71776/12) todettiin lasten perhe- ja yksityiselämän suojaa (8 artikla) loukatun muun muassa heidän edustuksensa puutteiden vuoksi. Perusteluissa mainitaan, ettei Georgia ollut ratifioinut LOK:ta. Tästä huolimatta LOK:n määräykset otetaan lähtökohdaksi, kun tulkitaan lasten edustukselle asetettavia vaatimuksia. Tulkinnassa hyödynnetään myös edellä mainittuja Euroopan neuvoston ministerikomitean antamia suuntaviivoja. EIT katsoo mm. LOK:ssa ja ministerikomitean suuntaviivoissa annettujen määräysten ilmentävän kansainvälisiä laatuvaatimuksia (*international standards*) siitä, millaista edustusta voidaan pitää riittävänä ja merkityksellisenä (*adequate and meaningful representation*) (kohdat 76–77). Lasten tilannetta selvitti menettelyssä sosiaaliviranomainen, jota tuomioistuin oli pyytänyt edustamaan lapsia, mutta EIT ei pitänyt sen roolia menettelyssä riittävänä. Arvostelu kohdistui mm. siihen, ettei lapsia tavattu kuin joitakin kertoja. Aiemmin EIT on kiinnittänyt huomiota lapsen edustuksen puutteisiin ratkaisussa *Nanning v. Saksa* (12.7.2007, App. no. 39741/02), jossa todettiin äidin perhe-elämän suojaa loukatun teini-ikäisen lapsen tapaamisoikeudesta määrättäessä.

Monissa muissa oikeusjärjestelmissä lapsella voi olla huoltoasiassa oma auttava tai edustava henkilö. Mietinnöstä ilmenee, että näitä tunnetaan Saksassa ja Ranskassa. Tällainen

mahdollisuus on myös Englannissa. *Norjassa* on säännös, jonka mukaan lapselle voidaan määrätä asianajaja tai muu edustaja valvomaan hänen etuaan erityisissä tilanteissa, joissa on syytä epäillä lapsen kohdistuvaa väkivaltaa tai hänen muuta vaarantumistaan (*Lov om barn og forældre* § 61, 1 st. nr. 5). Tällainen edustaja voi keskustella lapsen kanssa ja tukea häntä sekä osallistua menettelyyn (NOU 2017:8, s. 83–84). Norjalaisesta sääntelystä on otettu mallia *Tanskaan*, jossa oikeus voi erityisissä tilanteissa määrätä huoltoasiassa (*en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl*) lapselle avustavan henkilön (*en person til at bistå barnet, retsplejeloven* § 450 d). Valmistelussa mainittiin esimerkkeinä myös toistuvat huoltoriidat sekä tilanteet, joissa lapsi on erityisen haavoittuva. Norjassa tai Tanskassa lasta ei pidetä muodollisesti asianosaisena huoltoasiassa. On kuitenkin mahdollista, että lapsi saa erityistä apua ja tukea menettelyyn, kun asiaan liittyy poikkeuksellisen vaikeita piirteitä.

Kotimaassa lasten erillisen edunvalvonnan mahdollistamista huoltoasioissa on esittänyt mm. lapsiasianeuvottelukunta (2011) ja *Toimiva lastensuojelu* -selvitysryhmä (STM 2013:19). Edunvalvojan tai muun riippumattoman aikuisen määräämiseen vaikeisiin huoltoriitoihin otettiin kantaa myös osassa tämän uudistushankkeen alkuvaiheen valmistelussa annetuista lausunnoista. Suhtautuminen oli suurelta osin myönteistä (OM 35/2016, s. 22–23).

Lapsenhuoltolain uudistuksessa on syytä täydentää lainsäädäntöämme siten, että *avataan meillekin mahdollisuus määrätä lapselle huoltoasiaan riippumaton aikuinen, jos tätä pidetään tapauksen yksilöllisissä olosuhteissa tarpeellisena esimerkiksi lapsen mahdolliseen vaarantumiseen liittyvistä syistä*. Näin sääntely saataisiin paremmin yhteensopivaksi LOK:n määräysten ja muiden kansainvälisten laatuvaatimusten kanssa. Nämä laatuvaatimukset ovat korostuneet myös uudessa EIT:n käytännössä. Tehtävä on määritettävä siten, että se täydentää meidän järjestelmäämme tarkoituksenmukaisin tavoin. Seuraavassa käsittelen tarkemmin tähän liittyviä seikkoja.

#### *Asianosaisuus, edustaminen ja huoltoriidassa toimijat*

Työryhmän mietinnössä torjutaan edunvalvojan määrääminen, koska lapsi ei ole asianosainen. Kuten edellä todettiin, muuallakaan Pohjoismaissa ei ole täysin pitäydytty tässä lähtökohdassa. Myös vertailu kotimaiseen adoptiolakiimme (22/2012) havainnollistaa sitä, että kysymys on tässä lainsäätäjän valinnasta. Kuten huoltoasiassakaan, lasta ei ole mainittu

adoptioasiaa koskevassa sääntelyssä hakijana (ks. 51 §) eikä myöskään niiden henkilöiden joukossa, joita on kuultava hakemuksesta (54 §). Tästä huolimatta säädetään edunvalvojan määräämisestä lapselle, jos hänen etunsa ovat ristiriidassa huoltajan edun kanssa (55 §). Adoptioasiat kuuluvat meillä LOK:n soveltamisalaan.

LOK:n määräysten valossa ei tosin voida pitää välttämättömänä, että henkilöä nimitetään edunvalvojaksi. Olennaisempaa on, miten hänen tehtävänsä määritellään. Tähän palataan jäljempänä.

Työryhmä suhtautuu kielteisesti erilliseen etujen valvontaan myös siksi, ettei pidetä tarpeellisena enempien toimijoiden ottamista huoltoriitaan (s. 37). Ehdotuksen mukaan lapsen etua valvoisi sosiaalilautakunnan selvityksen tekijä. Monesti tämä voi olla tarkoituksenmukaista. Jos huoltoasiaan liittyy huoli lapsen hyvinvoinnista tai väkivaltaepäily, sosiaalitoimessa voidaan kuitenkin joutua tekemään tai harkitsemaan myös lastensuojelun toimenpiteitä. Tällöin sosiaalitoimen piiristä voidaan joutua eri rooleihin eri menettelyissä. Risteävät sosiaalitoimen roolit voivat herättää osapuolissa huolta menettelyn puolueettomuudesta (ks. väitteitä koskevista havainnoista *Auvinen 2006* ja *Tolonen 2015*). Varttunut lapsi voi itsekin vastustaa lastensuojelun toimenpiteitä ja asettua niistä hallintotuomioistuimessa eri kannalle kuin sosiaalitoimi. Mahdollisuus määrätä hänelle huoltoasiaan erillinen, riippumaton aikuinen voisi lieventää esimerkiksi tällaisista tilanteista aiheutuvaa jännitettä.

Lastensuojelun toimenpiteiden lisäksi vaikeisiin huoltoriitoihin voi liittyä rikosasioita, joissa huoltajaa tai hänelle läheistä henkilöä epäillään esimerkiksi lapsen pahoinpitelemisestä. Sekä lastensuojelussa että esitutkinnassa on mahdollista määrätä lapselle edunvalvoja, ellei huoltajan katsota voivan puolueettomasti valvoa lapsen etua (LSL 22 § ja ETL 4:8). Ehdotetussa muodossaan sääntely ei näytä mahdollistavan sitä, että tällainen edunvalvoja voitaisiin tarvittaessa ottaa mukaan samaan asiakokonaisuuteen kytkeytyvän huoltoasian käsittelyyn. Tämän täydellinen torjuminen ei vaikuta tarkoituksenmukaiselta. Kysymys ei tällaisessa tilanteessa olisi "uuden henkilön" nimeämisestä, vaan siitä, että lapsen tilanteeseen jo perehtyneelle aikuiselle voitaisiin antaa mahdollisuus tulla mukaan menettelyyn myös huoltoa koskevilta osin, jos tätä pidetään tarkoituksenmukaisena.

Mietinnössä on erikseen mainittu sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) tarkoitettu tukihenkilö mahdollisena lapsen tukijana. Ellei henkilöllä ole mitään roolia tuomioistuinmenettelyssä, hänellä ei liene kovin hyviä mahdollisuuksia auttaa lasta tässä menettelyssä tai siihen liittyvissä kysymyksissä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 27 §:ssä tarkoitettu tukihenkilö on puolestaan tarkoitettu todistelutarkoituksessa henkilökohtaisesti kuultavalle asianosaiselle tai todistajalle (30 § 732/2015). Tällainen tukihenkilö voidaan määrätä vain alle 15-vuotiaalle tai henkisesti häiriintyneelle.

### *Henkilökohtainen kuuleminen ja tuen tarve*

Ehdotuksen mukaan *lapsen henkilökohtainen kuuleminen* voisi tapahtua lievemmin edellytyksin kuin tällä hetkellä (15 a § 1 momentti). Säännöksen sanamuodon mukaan kuulemisesta aiheutuvaa haittaa arvioitaisiin vain alle 12-vuotiailta. Perusteluissa tosin todetaan, että tätä voitaisiin arvioida myös 12 vuotta täyttäneiltä.

Vaikka henkilökohtaisen osallistumisen kynnyksen alentamisen voidaan nähdä edistävän lasten osallisuutta, aktiivisen osallistumisen korostamiseen perheasioissa voi liittyä myös kielteisiä piirteitä lapsen ja hänen perhesuhteidensa kannalta. Kirjallisuudessa on tuotu esiin esimerkiksi vaara painostuksesta. Ehdotuksessa laajennetaan mahdollisuutta kuulla henkilökohtaisesti tuomioistuimessa erityisesti teini-ikäisiä ja tätä ikää lähestyviä lapsia. Näiden varttuneempien lasten suojelemiseen mahdolliselta paineelta tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tukea ja tietoa menettelystä tarvitaan myös mahdollista henkilökohtaista kuulemistä edeltävään vaiheeseen ja sen jälkeen. Lapsen tulee tosiasiallisesti voida esittää esimerkiksi kuulemista koskeva pyyntö tuomioistuimelle (ks. s. 83).

Pidän tervetulleena ehdotusta *asiantuntija-avustajan* käyttämisestä tuomarin apuna lapsen henkilökohtaisessa kuulemisessa (15 a § 2 momentti). Lasten tukemisen näkökulmasta voitaisiin perustella sitä, että asiantuntija-avustajan tehtäviin lisättäisiin tiedon antaminen lapselle ja tämän auttaminen tuomioistuinmenettelyssä myös muissa vaiheissa kuin lasta henkilökohtaisesti kuultaessa. Tämä kylläkin toisi asiantuntija-avustajalle varsin monia tehtäviä, jos hän lisäksi auttaa tuomaria ja ehkä tapaa asiaan osallisia, kuten ehdotuksen perusteluista käy ilmi. On kyseenalaista, riittäisikö tällainen järjestely korvaamaan mahdollisuuden sellaiseen prosessuaaliseen erityisedustukseen, jota esimerkiksi LOK:n on

tulkittu edellyttävän eturistiriidan vallitessa. Myös Norjassa ja Tanskassa menettelyyn osallistuvista asiantuntijoista (*sakkunnig, børnesagkundig*) säädetään erikseen.

### *Johtopäätökset*

Johtopäätöksenä esitän lapsenhuoltolakia täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan *asiaa käsittelevä tuomioistuim voi määrätä erillisen henkilön lapsen avuksi ja tueksi huoltoasian tuomioistuinkäsittelyyn, kun tähän on erityistä syytä lapsen edun turvaamiseksi menettelyssä.*

Tällainen erityinen syy voisi aiheutua esimerkiksi asiaan kytkeytyvästä rikos- tai lastensuojeluprosessista taikka muuten esillä olevista riskiväitteistä tai -tekijöistä, joista voi aiheutua etujen ristiriitaa lapsen ja hänen huoltajansa tai vanhempansa välille.

Säännös olisi tarkoitettu lapsen kannalta erityisen hankaliin asioihin täydentämään muita käytettävissä olevia keinoja, kuten edellä mainituissa pohjoismaisissa järjestelmissä. Tavoitteena olisi antaa mahdollisuus nykyistä tehokkaammin varmistaa lapsen yksilöllisen edun turvaaminen ja hänen äänensä kuuluminen, kun huoltoasiaan liittyy lapsen kannalta erityisiä riskitekijöitä tai poikkeuksellisen vaikeita piirteitä. Säännös on aiheellinen edellä kuvattujen, entisestään korostuneiden kansainvälisten laatuvaatimusten valossa. Sen tarpeellisuus on toistuvasti otettu esiin myös kotimaisessa keskustelussa.

Henkilön tehtävänä olisi ensinnäkin tukea lasta huoltoasiassa tämän yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Hän auttaisi lasta ymmärtämään menettelyä ja sen kulkua antaen tälle iänmukaisesti tietoa asian käsittelystä ja sen etenemisestä. Lisäksi hän auttaisi lasta tarkoituksenmukaisin tavoin osallistumisessa ja yhteydenpidossa tuomioistuimeen menettelyn eri vaiheissa. Henkilön tulisi voida myös itse lausua asiassa lapsen kanssa keskusteltuaan. Tehtävänsä hoitamiseksi hänen tulisi saada asiassa tietoja sekä voida osallistua suullisiin käsittelyihin ja käyttää niissä puheenvuoroja, mutta oikeus muutoksenhakuun ei liene tarpeen. Tehtävän tulisi kuitenkin jatkua mahdollisessa valitusasteessa.

On mahdollista, että henkilöä nimitettäisiin säännöksessä edunvalvojaksi – kuten adoptiolaisissa – taikka omalla termillään. Joka tapauksessa hänen tehtävänsä tulisi määrittää säännöksessä. Kuten edellä esitetystä ilmenee, tehtävät eivät olisi aivan täysin yhtenevät

asianosaisen perinteisen prosessiedunvalvonnan kanssa. Eroa on myös asianosaisen oikeudenkäyntiavustajan ja -asiamiehen rooliin. Henkilö ei olisi panemassa vireille huoltoasiaa. Hän ei olisi ensisijaisesti määrittämässä tai esittämässä vaatimuksia asiassa tai vastaamassa toisten esittämiin vaatimuksiin. Tehtävässä painottuisi lapsen yksilöllinen auttaminen menettelyssä selviytymisessä sekä tiedonkulun varmistaminen lapselle ja lapselta menettelyn kaikissa vaiheissa. Lausueessaan asiassa ja osallistuessaan muuten henkilö varmistaisi osaltaan, että esille tulevat lapsen näkökulmasta tärkeät ja tämän etuun vaikuttavat seikat.

Tehtävän hoitaminen edellyttää riittävää oikeudenkäyntimenettelyn hallintaa ja valmiuksia lapsen kohtaamiseen. Lapsen näkemykselle olisi annettava iän ja kehitystason mukaista painoarvoa sekä henkilön määräämisessä että tämän valinnassa.

### **3. Muita huomioita**

*Lapsen suojeleminen väkivallalta ja muulta kaltoinkohtelulta (1 § 2 momentti ja 10 § 1 momentti)*

On myönteistä, että lapsen suojeleminen kaltoinkohtelulta ilmaistaan nykyistä selkeämmin. Ehdotettu maininta 1 §:n luetteloon ja tähän viittaaminen on lapsenhuoltolain rakenteen valossa luontevaa, vaikkei ehkä kaikkein painokkainta. Ruotsissa säädetään, että lapseen kohdistuvan kaltoinkohtelun riski on erityisesti otettava huomioon lapsen etua arvioitaessa (Föräldrabalken 6:2 a § 2 st. 2006:458).

*Huoltajan oikeus edustaa lasta muissa henkilöä koskevissa asioissa (5 b ja c § sekä OK 12:4 a § 1 momentti ja HallKL 19 a § 1 momentti)*

Erittäin tervetulleita ovat yleiset säännökset huoltajan esteellisyydestä lapsen henkilöä koskevassa asiassa sekä edunvalvojan määräämisen edellytyksistä huoltajan sijaiseksi. Ehdotetut säännökset ja niihin liittyvät muutokset oikeudenkäymiskaareen ja hallintolainkäyttölakiin paikkaavat edunvalvonnan sääntelyssä pitkään ollutta aukkoa. Terminologia selkeytyy holhoustoimilakia vastaavaksi.



Ehdotetun 5 c §:n mukaan edunvalvoja "voidaan" määrätä. Tästä voitaisiin tässä yhteydessä säätää velvoittavammin "tulee" (vrt. LSL 22 §, ETL 4:8). Ehdotetut edellytykset mahdollistavat jo harkintaa.

Pientä – tosin ehkä näennäistä – kitkaa näyttää liittyvän lapsenhuoltolakiin ehdotettujen säännösten sovittamiseen yhteen. Esteellinen huoltaja ei saa edustaa lasta henkilöä koskevassa asiassa (5 b §), mutta ellei edunvalvojan määrittämisen esteellisyytilanteessa katsota olevan tarpeen asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi, sijaistakaan ei määrätä (5 c §). Tarkoituksena ei liene, että lapsi jäisi vähäisissäkään asioissa kokonaan ilman edustajaa.

#### *Lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittäminen (11 § 1 momentti ja 16 § 2 momentti)*

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12(1) artiklan kanssa vielä paremmin sopusoinnussa olisi säätää, että toivomukset ja mielipide on selvitettävä, jos lapsi kykenee muodostamaan omat näkemyksensä. Ikä ja kehitystaso tulisivat silloin mainituksi niille annettavan merkityksen yhteydessä.

#### *Huollon ja lastensuojelun liitoskohdat ja tiedonkulku (11 a § ja 16 b §)*

On myönteistä, että ehdotuksessa kiinnitetään huomiota mahdollisiin tiedonkulun ongelmiin viranomaisten välillä. Kuten 11 a §:n perusteluissa tuodaan esiin, huoltoriitaa käsittelevän tuomioistuimen on tarkoituksenmukaista vaihtaa tietoa asian käsittelyn vaiheesta esimerkiksi huostaanottoasiaa samaan aikaan käsittelevän hallintotuomioistuimen kanssa.

Etteivät salassapitoa koskevat säännökset ja niiden tulkinta tulisi tiedonkulun esteeksi, oikeuden saada tietoa hallintotuomioistuimelta tulisi ilmetä selkeästi laista. Lasta koskevaa lastensuojeluasiaa käsittelevä hallintotuomioistuin tulisi mainita esimerkiksi tiedonsaantioikeutta koskevassa säännöksessä (16 b §).

### *Sopimuksen ja päätöksen muuttamisesta (14 a § 2 momentti sekä 12 §)*

Ehdotuksen mukaan hakemus voidaan hylätä kirjallisessa menettelyssä, jos on ilmeistä, ettei ole aihetta päätöksen muuttamiseen. Säännös merkitsee poikkeusta yleisistä menettelysäännöksistä. Kysymyksiä herättää mietinnössä esitetty kanta, jonka mukaan tällainen päätös voidaan tehdä varaamatta muille asiaan osallisille tilaisuutta antaa kirjallista lausumaa. Kun myös kynnystä sopimuksen tai päätöksen muuttamiseen esitetään jonkin verran korotettavaksi, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että menettelykokonaisuudessa turvataan riittävästi esimerkiksi perhe-elämän suojasta (EIS 8 artikla) johtuvia prosessuaalisia toimintamahdollisuuksia.

### *Henkilökohtaisen kuulemisen toteuttaminen ja kontradiktorisuus (15 a § 2 ja 3 momentti)*

Tarkentavat säännökset lapsen henkilökohtaisen kuulemisen toteuttamisesta ovat tervetulleita. On myönteistä, että määrätään mahdollisuudesta harkita lapsen henkilökohtaisen kuulemisen tapaa siten, ettei sen tarvitse välttämättä tapahtua oikeussalissa.

Poikkeusta oikeudenkäynnin kontradiktorisuuteen merkitsee 2 momentin säännös, jonka mukaan lasta voidaan kuulla erikseen siten, että läsnä on vain yksi tai useampi tuomioistuimen jäsen. Ilmeisesti tässä on tarkoitettu, että mukana voisi olla myös asiantuntija-avustaja.

Erilliselle kuulemiselle voi olla perusteena joko lapsen suojaaminen tai hänen itsenäisen mielipiteensä selvittäminen. Tässä kohdin on samalla turvattava riittävästi muiden osapuolten menettelyllistä osallistumista. Tallentamisesta ja kuulemisen tavasta päätettäessä tulee ottaa huomioon myös lapsen näkemys.

Montpellierissä, marraskuun 20. päivänä 2017

Hannele Tolonen

tutkijatohtori, OTT, VT, Vaasa

